

**ПАНДЕМІЯ COVID-19 ЯК ВИКЛИК УКРАЇНСЬКИМ
ТРУДОВИМ МІГРАНТАМ У ПОЛЬЩІ¹**
(дослідницька стаття)

Ярина Турчин

Національний університет “Львівська політехніка”

Researcher ID R-1932-2017

Author ID: 57192268948

turchynj@ukr.net

Ольга Івасечко

Національний університет “Львівська політехніка”

ORCID ID 0000-0003-2141-3309

ivasechko.2011@ukr.net

(статтю надіслано до редакції – 12.05.2020 р., прийнято до друку – 22.09.2020 р.)

© Турчин Я., Івасечко О., 2020

У статті проаналізовано вплив пандемії коронавірусу на зайнятість українських трудових мігрантів у Польщі. Визначено той факт, що саме економічна ситуація та війна на сході України зумовлює безперервний процес виїзду трудового населення до західного сусіда. Проаналізовано основоположні документи міграційної політики України та польського законодавства у сфері працевлаштування іноземних громадян. З'ясовано, що наслідком запровадження карантинних обмежень став масовий відтік українських заробітчан із Польщі. Увагу акцентовано на виробленні комплексу законів “Антикризовий щит” та “Антикризовий щит 2.0”, спрямованих на зниження ризиків та негативних наслідків для економіки Польщі через запровадження карантинних обмежень, у яких враховувались чимало аспектів щодо іноземних працівників, зокрема, й українських трудових мігрантів, які на час початку пандемії перебували у Польщі. На основі соціологічних досліджень та статистичних даних визначено, що через пандемію COVID-19 постраждала третина українських заробітчан в Польщі, більша частина з них скаржаться на обмеження і зменшення доходів. Досліджено позицію українських трудових мігрантів, що повернулись з Польщі, стосовно перспектив їх повернення на робочі місця, ставлення до запровадження карантинних обмежень та основні мотиви, що спонукають їх залишатися в Україні або ж повертатися до сусідньої країни. Здійснено порівняння обсягу приватних грошових переказів в Україну за визначений період у 2019 та 2020 рр. Зроблено висновок про те, що пандемія COVID-19 значною мірою вплинула на становище українських заробітчан в Польщі, змусивши їх покинути робочі місця та повернутись додому або ж перебувати закордоном без фактичного джерела доходів. Польща, як і раніше потребує трудових мігрантів з України, які особливо затребувані на підприємствах харчової промисловості, логістики, деревообробки і виробництва побутової техніки.

Ключові слова: трудова міграція, коронавірус, Польща, польсько-українські міграційні відносини, “антикризовий щит”, ринок праці.

¹ Стаття виконана в рамках наукового стажування імені Івана Виговського.

**THE PANDEMIC OF COVID-19 AS THE CHALLENGE
TO UKRAINIAN MIGRANT WORKERS IN POLAND
(Research Article)**

Yaryna Turchyn

Lviv Polytechnic National University

Researcher ID R-1932-2017

Author ID: 57192268948

turchynj@ukr.net

Olha Ivasechko

Lviv Polytechnic National University

ORCID ID 0000-0003-2141-3309

ivasechko.2011@ukr.net

In the article, the authors analyze the impact of the COVID-19 world pandemic on the employment of Ukrainian migrant workers in Poland. It is noted that the economic situation and the war in the east of Ukraine led to continuous process of labor migration from Ukraine to Poland. The author analyzes basic documents of the migration policy of Ukraine as well as Polish legislation in the field of employment of foreign citizens. It was found that the introduction of quarantine restrictions resulted in mass return of Ukrainian workers from Poland. Special attention is placed on the adoption of the so-called Anti-Crisis Shield and Anti-Crisis Shield 2.0, aimed at mitigating the negative economic effects of the COVID-19 pandemic in Poland, taking into account interests of foreign workers, including Ukrainian labor migrants, who stayed abroad after quarantine restrictions come into force. Based on sociological research and official statistics, it has been determined that one third of Ukrainian migrant workers in Poland have been affected by the COVID-19 pandemic, and some of them complain about income restrictions and reductions. It has been outlined an attitude of Ukrainian migrant workers who left Poland towards their return to work, perception of quarantine restrictions and the main reasons that force them to stay in Ukraine or return to the neighboring country. It is pointed out the volume of private money transfers to Ukraine for the same period in 2019 and 2020 respectively. The author draws conclusions that the COVID-19 world pandemic greatly affected the Ukrainian labor migrants in Poland, forcing them to leave their jobs and return home or stay abroad without actual source of income. It is mentioned that Poland still needs Ukrainian workers, who are especially in demand in the food industry, logistics, woodworking and household appliances.

Key words: labor migration, coronavirus, Poland, Ukrainian-Polish migration relations, Anti-Crisis Shield, labor market.

Трудова міграція з України до Польщі сьогодні вважається найбільш інтенсивною з-поміж інших країн-сусідів. Соціологічні дослідження свідчать про те, що від 40 % до 60 % українських трудових мігрантів працюють за кордоном нелегально, а близько 93 % з них залучені до фізичної праці. Економічна ситуація та війна на Сході України, головню, обумовили безперервний процес такого масового виїзду трудового населення до західного сусіда.

Сьогодні міграційна політика України складається з низки нормативно-правових документів, що регламентують особливості міграції трудового населення за кордон, міжнародних договорів України, Конституції й окремих законів та нормативно-правових актів спеціального призначення.

Питання регулювання міграції здійснюється державою завдяки міжнародній співпраці на глобальному рівні, забезпечуючи при цьому своїм громадянам низку невід'ємних прав. На формування міграційної політики України, безперечно, впливають усі підписані нею міжнародні протоколи, заяви, хартії та конвенції з питань міграції.

Основоположним документом польського законодавства у сфері працевлаштування іноземних громадян вважається Закон “Про працевлаштування та запобігання безробіттю” від 14 грудня 1994 р. [Ustawa o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu 1994] з чинними поправками, згідно з яким кожен робітник, що прибув з-за кордону і хоче працювати в Польщі на законних підставах, має одержати дозвіл на працевлаштування шляхом подачі спеціальної заяви до Воєводського бюро праці. Після чого в консульських установах країни на основі одержаного договору про працевлаштування видається робоча віза, що дає дозвіл на легальне працевлаштування.

Варто зазначити, що імміграційна політика Польщі сконцентрувалась на маятниковій та короткостроковій міграції, адже саме такий її тип є найвигіднішим з огляду на сучасні потреби ринку праці. Також цікавим залишається той факт, що Польща розробляє власну міграційну політику, враховуючи концепцію панівної культури. Польський уряд не передбачає трансформацію своєї держави з монокультурної в мультикультурну, що підтвер-

джується тим, що для іноземців встановлені чіткі межі перебування.

Суттєві корективи у становище українських трудових мігрантів у Польщі внесла пандемія COVID-19 та карантинні обмеження, викликані коронавірусом, що розпочались з березня 2020 року не лише в Україні, але й в інших країнах світу. Тому важливо дослідити вплив пандемії коронавірусу на становище українських трудових мігрантів у Польщі.

Особливості міграційних процесів в Україні, регулювання проблем трудової міграції між Україною та Польщею, недоліки вітчизняної міграційної політики стали актуальною темою для досліджень таких науковців, як О. Малиновська [Малиновська 2015: 7–15], Т. Нагорняк та Ю. Пачос [Нагорняк & Пачос 2018: 27–35]. Оскільки коронавірус став новим явищем у суспільстві, сьогодні у науково-політичному дискурсі не спостерігаємо комплексних досліджень впливу світової пандемії на трудових мігрантів з України. Важливим джерелом інформації стали інтернет-ресурси, електронні журнали та газети, що висвітлюють особливості становища українських мігрантів у Польщі під час карантинних обмежень та подають оцінку проблемам, які зумовила світова пандемія. До них, зокрема, належать інформаційне агентство “УНІАН” [Більшість українських заробітчан хочуть залишитися в Польщі, а ті, хто виїхав через карантин – повернутися – дослідження 2020], Ділова столиця [Заробітчани на низькому старті. Чи потрібні у Польщі українські робочі руки 2020], Корреспондент.net [Третина українців втратили роботу в Польщі – опитування 2020], Мінфін [Куди подінуться наші заробітчани після карантину 2020] та ін. Оскільки пандемія COVID-19 ще триває, інформація про становище українських мігрантів у Польщі, а також про двостороннє регулювання урядів проблемних аспектів пов’язаних із режимом карантину періодично оновлюється, що вимагає детального моніторингу даних.

Сучасна міграція українців до Польщі безпосередньо впливає на економічну, політичну та демографічну ситуацію в обох країнах та на стосунки між ними. Згідно з даними Центрального статистичного офісу Польщі, до 2014 р. вплив імміграції на зростання ВВП Польської Республіки залишався незначним (нижче 0,1 %), проте вже протягом 2014–2019 рр. українські трудові мігранти підвищували ВВП Польщі у середньому 0,3–0,9 % щорічно. Серед понад 600 тис. працівників з-за кордону, що працюють у Польщі на законних підставах і, відповідно, сплачують податки до державного бюджету, 454,5 тис. (75 %) є громадянами України.

Позитивним сигналом для українських заробітчан стало запровадження безвізового режиму з ЄС, і вже з середини 2017 р. власники біометричних паспортів, які в’їхали до Польщі, отримали можливість працевлаштуватися на період до трьох місяців без оформлення додаткових дозволів.

Варто зазначити, що найчастіше українські мігранти зайняті у таких галузях: промислове виробництво – 40,2 %; логістика, транспорт, складування – 15,7 %; будівництво – 14,4 %; сільське господарство – 7,9 %; сфера харчування та готельна справа – 7,2 %; сфера послуг – 5 %; торгівля – 3,7 %; адміністрація, офісна робота, управління, ЗМІ – 1,4 %; наукова, освітня та технічна діяльність – 1,1 %; догляд за літніми людьми, допомога по дому – 0,8 %; інформатика та комп’ютеризація – 0,7 %; інші – 1,9 % [Громадяни України на польському ринку праці – досвід, виклики, перспективи 2019].

Що стосується статевої та вікової структури, чоловіків серед трудових мігрантів більше ніж жінок на 20,2 %, а їх вік коливається у діапазоні від 25 до 36 років. Станом на 2019 рік найбільшу частку становлять працівники із професійно-технічним освітнім рівнем – 31,8 %, далі йдуть мігранти із середньою освітою – 29,4 %, потім 27,5 % – з вищою та 11,3 % – із незакінченою вищою освітою.

Пандемія COVID-19 та спричинені нею карантинні заходи поставили уряди держав у невизначене та складне положення. Очевидним наслідком запровадження карантинних обмежень був масовий відтік українських заробітчан із Польщі. Своєю чергою, в умовах розповсюдження пандемії коронавірусу та нової кризи мільйони українців свідомо залишаються за кордоном. За словами власника міжнародного агентства з працевлаштування *Gremi Personal* Є. Кириченка, з 17 березня 2020 р. після початку пандемії з Польщі в Україну повернулось приблизно 4 % українців [Більшість українських заробітчан хочуть залишитися в Польщі, а ті, хто виїхав через карантин – повернутися – дослідження 2020]. Основними мотивами, що зумовили повернення трудових мігрантів додому, стали і економічні фактори, і загальне занепокоєння у зв’язку із закриттям кордонів.

Разом із тим, спостерігається відсутність будь якої інформації про тих працівників, які перебувають у сусідній державі нелегально, оскільки їхній правовий статус на законодавчому рівні не розглядався. Очевидно, якщо український мігрант був працевлаштований законно і лояльно сплачував податки, в умовах карантину він захищений місцевими законами і отримує допомогу на рівні з громадянами Польщі. А ситуації з тими українцями, що працевлаштувались нелегально, потребують додаткового обговорення на

міждержавному рівні та мають належним чином регулюватися, адже від подальших рішень країн залежить доля українських мігрантів у Польщі.

Польська влада оперативно зреагувала на потребу мінімізувати негативні наслідки для бізнесу, особливо для будівельного, аграрного секторів та переробної промисловості, куди залучена переважна більшість трудових мігрантів з України та одразу видала документи, які нормативно закріплювали необхідні заходи.

Так, уже з 1 квітня 2020 р. для сприяння окремим галузям економіки Польщі, працедавцям та робітникам, набув чинності спеціальний документ під назвою “Антикризовий щит” [Tarcza antykrzysowa 2020]. Він передбачає комплекс законів, спрямованих на зниження ризиків та негативних наслідків для економіки Польщі, зумовлених запровадженням у державі карантинних обмежень. Також документ враховує чимало аспектів щодо іноземних працівників, які на час початку пандемії перебували у Польщі. Оскільки багато українців були стурбовані можливою депортацією з країни та набуттям статусу нелегального працівника, польський уряд постановив, що законне перебування для іноземців, котрі прибули у Польську Республіку за біометричними паспортами, буде продовжено.

Однак детальніше вивчення документу свідчить про наявність певних прогалин у його підготовці через те, що незважаючи на продовження періоду легального перебування іноземців, не була передбачена автоматична процедура такої пролонгації. Більше того, польська влада не врахувала того факту, що кількість поданих анкет буде настільки великою, що зумовить суттєве уповільнення процедури продовження. Крім того, частина іноземців не мали змоги заповнити анкету в електронному вигляді. Це змушувало трудових мігрантів порушувати режим самоізоляції та подавати документи великими групами осіб без дотримання соціальної дистанції.

З огляду на небезпеку поширення COVID-19, уряд Польщі за доволі короткий термін виправив ці недоопрацювання. Так, було запропоновано поправки та корективи до пакету законів і розроблено його оновлений варіант – “Антикризовий щит 2.0”, згідно з яким терміни дозвільних документів для іноземців продовжувалися автоматично [Ustawa o szczególnych instrumentach wsparcia w związku z rozprzestrzenianiem się wirusa SARS-CoV-2 2020]. Крім того, тій частині іноземців, зокрема, й трудовим мігрантам з України, працевлаштованим у Польщі на законних підставах та внаслідок карантинних обмежень втратили роботу, призначили щомісячну соціальну допомогу на період

трьох місяців, що становить приблизно 80 % мінімальної заробітної плати.

Власне, з огляду на небезпеку поширення COVID-19 українські мігранти у Польщі можуть розраховувати не тільки на продовження терміну перебування, а й на допомогу в оформленні документів. Свідченням цього стало рішення Польської держави видавати трудовим мігрантам посвідку на проживання на 3 роки абсолютно безкоштовно. Громадяни України мають лише оплатити державний збір за подачу заяви та довіреності (507 злотих), у той час як всю адміністративну роботу з підготовки документів беруть на себе агентства з працевлаштування [Тартасюк 2020].

За інформацією польського видання *Wirtualne Media*, результати опитування IRCenter показують, що через пандемію COVID-19 постраждала третина українських заробітчан в Польщі, більша частина з них скаржиться на обмеження і зменшення доходів. Так, зазначається, що 60 % українців скаржаться на погіршення після запровадження в Польщі карантину. Приблизно 30 % опитаних залишилися без роботи або повинні були істотно її скоротити. При цьому 27 % відчувають проблеми з працевлаштуванням. Житло в Польщі втратили 3 % українців [Стало відомо, скільки заробітчан втратили роботу в Польщі 2020]. Своєю чергою, більше ніж половина трудових мігрантів стверджує, що не бояться епідемії коронавірусу і спостерігають труднощі з працевлаштуванням.

22 % респондентів заявили, якщо термін їх перебування в Польщі закінчиться, відповідно залишаться там нелегально. Однак 7 % опитаних не виключають, що якщо карантин затягнеться, то їм доведеться повертатися в Україну для переоформлення документів [Третина українців втратили роботу в Польщі – опитування 2020].

Своє бачення стосовно сучасного стану та перспектив трудової міграції до Польщі висловлюють і представники української агенції з працевлаштування OTTO Work Force, які на основі проведеного опитування серед українців прийшли до висновку, що трудові мігранти, які працювали там до запровадження карантинних обмежень, хочуть повернутися на свої робочі місця. Згідно з дослідженням, 39 % українців виїхали з Польщі у зв'язку з втратою роботи, 36 % – тому що не були впевнені, чи буде у них робота найближчим часом. Але при цьому 70 % опитаних заявили, що вже хочуть повернутися на заробітки [Суков 2020].

В OTTO Work Force додають, що ринок праці докорінно змінився з огляду на карантинні заходи через поширення COVID-19, внаслідок чого з Польщі

за період з 15 березня до 15 травня виїхали 235 тис. українців. Згадана кількість охоплює не лише трудових мігрантів, які працювали в Польщі, але також і тих, хто повертався в Україну з інших європейських країн, але через польську територію.

Уряд Польщі великою мірою розраховує на трудових мігрантів з України, свідченням чого є відповідні статистичні дані. Зокрема, у травні 2020 р. сусідня держава офіційно очікувала приїзду приблизно 480 тис. українців. Однак приїхало лише 110 тис. У червні ситуація трохи покращилася і міграція досягла 150 тис. Але це в рази менше очікуваної хвилі [Тисячний 2020].

Коментуючи сучасний стан трудової міграції з України, ОТГО Work Force визначають закінчення періоду “заморожування” польської економіки у зв’язку з пандемією, унаслідок чого знову спостерігається попит на робочі руки. Однак необхідно зважати і на той факт, що робочі місця українських трудових мігрантів стали займати громадяни Польщі – такі ж трудові мігранти, які повернулися додому з країн Західної Європи.

Крім того, за інформацією агенції, половина українських трудових мігрантів, які повернулися в Україну з Польщі, вже знайшли собі роботу на батьківщині, 33 % опитаних не змогли знайти роботу, а 15 % – і зовсім її не шукає. Що стосується позиції українських трудових мігрантів, які хочуть повернутися в Польщу (подібне бажання висловили 70 % опитаних), 43 % хочуть поїхати в найближчі кілька місяців, 17 % – в найближчі тижні, а 14 % – якомога швидше.

Польща як і раніше потребує робочих рук українців, і результати соціологічних опитувань свідчать, що обсяги трудової міграції будуть тільки збільшуватись, особливо якщо в’їзд буде спрощений. Так, кожен третій трудовий мігрант в Польщі заробляє \$750 в місяць (близько 20 тис. грн), тоді як за даними Державної служби статистики, в Україні за березень 2020 р. 43 % українців отримали зарплату до 7 тис. грн (до вирахування податків), а 10 % українців отримали мінімальну зарплату в розмірі 4723 грн [Середня заробітна плата за видами економічної діяльності по місяцях 2020]. В. Воскобойник підсумовує: “Тому за кордон їдуть найбільш соціально активні українці, а залишаються ті, хто очікує 500 тис. робочих місць, які пообіцяє черговий прем’єр”.

Президент Всеукраїнської асоціації компаній з міжнародного працевлаштування додає, що за підсумками цього року (якщо не буде форс-мажору) ні різкого зниження кількості українських трудових

мігрантів, ні різкого зниження кількості переведених ними в Україну коштів не очікується.

За інформацією *Gremi Personal*, до кінця 2020 р. українські трудові мігранти будуть затребувані на польських підприємствах харчової промисловості, логістики, деревообробки і виробництва побутової техніки. Відповідні результати дослідження базуються на опитуванні клієнтів, вивченні відкритих даних галузевих бізнес-асоціацій Польщі, а також офіційних статистичних даних [Бутурлим 2020].

Сьогодні поки що важко достовірно спрогнозувати подальший розвиток співпраці України та Польщі у питанні трудової міграції, зрозумілим є лише те, що за таких непростих умов Польська влада повинна і надалі йти на певні поступки для українських громадян, адже зі свого боку країна зацікавлена у робочій силі як зараз, так і після зняття карантинних обмежень. Для українських та польських урядовців важливим питанням залишається необхідність захисту прав тих громадян, які змушені були залишитися в Польщі та перебувають там на незаконних підставах.

Підсумовуючи, варто зазначити, що Польща, як і раніше, залишатиметься привабливою і комфортною для трудових мігрантів з України. Це єдина країна ЄС, де українці можуть працювати за біометричними паспортами, отримавши тимчасовий дозвіл на роботу. Проте карантинні обмеження кардинально змінили перебіг справ, унаслідок чого чи не перед кожною державою ЄС постала необхідність вироблення спеціальних правил перебування для іноземців. Оскільки ситуація є безпрецедентною, одразу виробити досконалу систему правил та рекомендацій неможливо.

ЛІТЕРАТУРА

Більшість українських заробітчан хочуть залишитися в Польщі, а ті, хто виїхав через карантин – повернутися. Дослідження. (2020). *Уніан*. Отримано з <https://www.unian.ua/economics/other/10956497-bilshist-ukrajinskih-zarobitchan-hochut-zalishitsiya-v-polshchi-a-ti-hto-vijihav-cherez-karantin-povernutisya-doslid-zhennya.html>

Бутурлим, Е. (2020). В Польше ждут заробітчан: на каких предприятиях будет работа до конца года. *UBR*. Отримано з <https://ubr.ua/labor-market/work-in-figures/v-polshe-zhdut-ukrainskikh-zarobitchan-na-kakikh-predpriyatijakh-budet-rabota-do-kontsa-hoda-3893815>

Громадяни України на польському ринку праці – досвід, виклики, перспективи. (2019). *Фонд підтримки мігрантів на ринку праці “EWL” та Центр Східноєвропейських студій Варшавського університету*. Отримано з https://www.ewlhr.eu/wp-content/uploads/2019/10/EWL-RAPORT_GLOWNY_2019_UKR_FINAL_WWW.pdf

Малиновська, О. (2017). Зовнішня міграція громадян України в умовах поглиблення євроінтеграційних

процесів: виклики та шляхи реагування. *Національний інститут стратегічних досліджень* Отримано з <http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/bezviz-beaa1.pdf>

Нагорняк, Т., Пачос, Ю. (2018). Міграція українців до Польщі як наслідок державної політики. *Політичне життя*, 3, 27–35. Отримано з http://nbuv.gov.ua/UJRN/pollife_2018_3_7

Середня заробітна плата за видами економічної діяльності по місяцях. (2020). *Держстат України* Отримано з http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2005/gdn/Zarp_ek_m/Zp_ek_m_u/arh_zpm_u.html

Стало відомо, скільки заробітчан втратили роботу в Польщі. (2020). *Главед* Отримано з <https://glavred.info/ua/ukraine/10161986-stalo-izvestno-skolko-zarobitchan-poteryali-rabotu-v-polshe.html>

Суков, О. (2020). Заробітчани на низькому старті. Чи потрібні у Польщі українські робочі руки. *Ділова столиця*. Отримано з <https://www.dsnews.ua/ukr/economics/ya-lyublyu-svoyu-rabotu-ukraincy-snova-stremyatsya-na-zarabotki-v-polshu-15072020-392190>

Тартасюк, С. (2020). Куди подінуться наші заробітчани після карантину. *Мінфін*. Отримано з <https://minfin.com.ua/ua/2020/04/09/42805517/>

Тисячний, В. (2020). “Працюють на 2–3 години більше”: чому Польща чекає на українських мігрантів і чи можна заробити після пандемії. *Рубрика*. Отримано з <https://rubryka.com/article/migranty-poland-koronavirus/>

Третина українців втратили роботу в Польщі – опитування. (2020). *Korrespondent.net*. Отримано з <https://ua.korrespondent.net/ukraine/4211744-tretyna-ukraintsiv-vtratyly-robotu-v-polschi-opytuvannia>

Tarcza antykryzysowa. (2020). *Gov.pl*. Отримано з <https://www.gov.pl/web/rozwoj/tarcza-antykryzysowa>

Ustawa o szczególnych instrumentach wsparcia w związku z rozprzestrzenieniem się wirusa SARS-CoV-2. (2020). *Prawo.sejm*, 16 kwietnia. Отримано з <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20200000695>

Ustawa o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu. (1994). *Prawo.sejm*, 14 grudnia. Отримано з <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19950010001>

REFERENCES

An average wage by types of economic activity by months. (2020). [In Ukrainian]. *State Statistics Service of Ukraine*. Retrieved from http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2005/gdn/Zarp_ek_m/Zp_ek_m_u/arh_zpm_u.html

Buturlim, E. (2020). Poland is Waiting for Ukrainian Labour Migrants: Which Companies will Offer a Job until the End of the Year. [In Ukrainian]. *UBR*. Retrieved from <https://ubr.ua/labor-market/work-in-figures/v-polshe-zhdut-ukrainskikh-zarobitchan-na-kakikh-predprijatijakh-budet-rabota-do-kontsa-hoda-3893815>

Citizens of Ukraine in the Polish Labor Market – Experience, Challenges, and Prospects. (2019). [In Ukrainian]. *EWL Migrant Support Fund and Center for Eastern European Studies, University of Warsaw*. Retrieved from https://www.ewlhr.eu/wp-content/uploads/2019/10/EWL_RAPORT_GLOWNY_2019_UKR_FINAL_WWW.pdf

It Became Known How Many Workers Lost Their Jobs in Poland. (2020). [In Ukrainian]. *Glavred*. Retrieved from <https://glavred.info/ua/ukraine/10161986-stalo-izvestno-skolko-zarobitchan-poteryali-rabotu-v-polshe.html>

Malynovska, O. (2017). External Migration of Ukrainian Citizens in the Conditions of Deepening European Integration Processes: Challenges and Ways of Response. [In Ukrainian]. *National Institute for Strategic Studies*. Retrieved from <http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/bezviz-beaa1.pdf>

Most of Ukrainian Workers Prefer to Stay in Poland, and Those Who Left due to Quarantine Want to Return – Research. (2020). [In Ukrainian]. *Unian*. Retrieved from <https://www.unian.ua/economics/other/10956497-bilshist-ukrajinskih-za-rob-itchan-hochut-zalishitsya-v-polshchi-a-tihto-vijihav-cherez-karantin-povernutisya-doslidzhennya.html>

Nahornyak, T., Pachos, Y. (2018). Migration of Ukrainians to Poland as a Consequence of State Policy. [In Ukrainian]. *Political Life*, 3, 27–35. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/pollife_2018_3_7

One third of Ukrainians lost their jobs in Poland – Poll. (2020). [In Ukrainian]. *Korrespondent.net*. Retrieved from <https://ua.korrespondent.net/ukraine/4211744-tretyna-ukraintsiv-vtratyly-robotu-v-polschi-opytuvannia>

Sukov, O. (2020). Workers at a Low Start. Do We Need Ukrainian Workers in Poland? [In Ukrainian]. *Dilova Stolytsia Newspaper*. Retrieved from <https://www.dsnews.ua/ukr/economics/ya-lyublyu-svoyu-rabotu-ukraincy-snova-stremyatsya-na-zarabotki-v-polshu-15072020-392190>

Tarcza antykryzysowa. (2020). *Gov.pl*. Retrieved from <https://www.gov.pl/web/rozwoj/tarcza-antykryzysowa>

Tartasyuk, S. (2020). Where will Our Workers Go After Quarantine. [In Ukrainian]. *Мінфін*. Retrieved from <https://minfin.com.ua/ua/2020/04/09/42805517/>

Tysiachnyi, V. (2020). “They work 2–3 hours more”: Why Poland is Waiting for Ukrainian Migrants and Whether it is Possible to Earn after the Pandemic. [In Ukrainian]. *Rubrica*. Retrieved from <https://rubryka.com/article/migranty-poland-koronavirus/>

Ustawa o szczególnych instrumentach wsparcia w związku z rozprzestrzenieniem się wirusa SARS-CoV-2. (2020). *Prawo.sejm*, 16 kwietnia. Retrieved from <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20200000695>

Ustawa o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu. (1994). *Prawo.sejm*, 14 grudnia. Retrieved from: <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19950010001>